

2. Воробйова І. А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мови: автореф. дис. канд. пед. наук / АПН України / І. А. Воробйова. – К., 2003. – 20 с.
3. Ефимова А. Л. Социальные сети как эффективный инструмент для изучения иностранных языков / А. Л. Ефимова // Современные тенденции в обучении иностранным языкам и межкультурной коммуникации:– Электросталь: Новый гуманитарный институт. – 2011. – С. 278-281.
4. Кравцова В. С. Використання автентичних матеріалів у сучасній методиці викладання іноземних мов / В. С. Кравцова // Сучасні підходи до навчання іноземної мови: Шляхи інтеграції школи та ВНЗ: Матеріали IV Міжнародної конференції. – Харків: Вид-во ХНУ – С. 80-81.
5. Мащенко С. Г. Використання скайпу у дистанційному навчанні / С. Г. Мащенко, Л. Я. Брославська // Сучасні підходи до навчання іноземної мови: Шляхи інтеграції школи та ВНЗ: Матеріали IV Міжнародної конференції. – Харків: Вид-во ХНУ – С. 108-109.
6. Наумов В. В. Лингвистическая идентификация личности / В. В. Наумов. - М.; Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 240 с.
7. Савинова Н. А. Аутентичные материалы как составная часть формирования коммуникативной компетенции / Н. А. Савинова, Л. В. Михалева // Вестник Томского государственного университета. – 294. – 2007. – 248 с.
8. Mizne C. A. Teaching Sociolinguistic Competence in the ESL Classroom / C. A. Mizne // Senior Thesis Projects. – 1997. – 66 p.
9. Ofodu G. O. Sociolinguistics Inputs and English as Second Language Classrooms / G. O. Ofodu // English Language Teaching, Canada. – 5 (8). – 2012. – P. 157-163.

К. Ю. Дорошенко, Г. А. Онищенко

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОРФОГРАФІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Попри поширення в сучасному світі комп'ютерних технологій, завдяки яким усе більшого значення набуває комп'ютерний набір тексту, а не написання його «від руки», зберігається суспільне значення грамотності, зокрема й орфографічної. Молодь може бути скептично налаштована з цього приводу, але зауважимо хоча б те, що не кожна програма-редактор адекватно виконує функції перевірки орфографії та пунктуації, не говорячи про лексичну й граматичну

відповідність тексту нормам, тому навіть у друкованій продукції часто трапляються прикрі помилки. Грамотність усного й, звичайно, письмового мовлення – ознака освіченої, мислячої, свідомої своєї національної й культурної приналежності людини.

Загальновідомо, що основи орфографічної грамотності дорослої людини закладаються, безперечно, ще у шкільному віці, починаючи із молодших класів, однак головне навантаження припадає на середню школу. Розглянувши праці О. Антончука [2], І. Хом'яка [5] та проаналізувавши підручник з методики викладання української мови в середній школі М. Пентилюк [4], ми виокремили головні підходи, принципи, методи, прийоми навчання орфографії в середній школі.

Історично існували два підходи до навчання орфографії: граматичний та антиграматичний. На сьогодні широкого поширення й законодавчого утвердження набув перший із них, який полягає в орієнтації на вироблення спочатку свідомих, заснованих на застосуванні правил, умінь, а далі – автоматичних навичок грамотного письма.

Головними методами навчання орфографії в загальноосвітній середній школі є зв'язний виклад учителя, бесіди, зокрема з проблемних питань, спостереження й аналіз мовних явищ, роботи з підручником, алгоритмування, метод вправ (різні види списування, диктанти). У середній загальноосвітній школі застосовується більшість із цих прийомів під час проведення уроків із учнями п'ятого та шостого класів (теми уроків – «Вимова і написання префіксів з-(зі, с-), роз-, без-» та «Написання складних прикметників разом і через дефіс» відповідно). Також у процесі практичної діяльності виявлено сильні й слабкі сторони методу списування з виконанням завдання з теми, викладу вчителем складного матеріалу, здобуто підтвердження важливості активізації на уроках орфографії учнівських знань із фонетики та морфології (зокрема, відтворення в буквах сполучення звуків [йа], уподібнення приголосних, морфологічних ознак прикметника тощо). Зокрема, тема «Написання складних прикметників» є досить складною для учнів шостого класу, тому важливо детально пояснювати правила, повільно задиктовувати їх, записувати приклади на дошці з усними поясненнями щодо способу творення прикметника, активізуючи слухову й зорову пам'ять учнів. Зарекомендували себе як ефективна допомога учням і таблиці з правилами, роздруковані вчителем завчасно й роздані учням. Вони частково дублювали записане, але разом з тим відмінності у формулюваннях привернули увагу учнів, спонукали їх до аналітичного мислення. Було виявлено ефектив-

ність активізації в учнів внутрішньопредметних зв'язків під час вивчення цієї теми, адже написання складних слів потребує не механічного вивчення правил, а аналітичного підходу: міцних знань про частини мови, способи словотвору, які, зокрема, активізуються на початку уроку під час виписування іменників і визначення способу їх творення. Крім того, учневі потрібно застосувати знання з синтаксису, а саме уявлення про сурядне (прикметники, утворені від нього, пишуться через дефіс) й підрядне (прикметники пишуться разом) словосполучення.

Комбінування методів викладання (слово вчителя, бесіда з проблемного питання, організована у формі обговорення «казки», робота біля дошки, ускладнене списування (картки, підручник, вправи з виправлення помилок) дало змогу постійно перемикає увагу учнів на новий тип роботи. Розважальний елемент (казка) створює ігрову, невимушену атмосферу. Потрібно зазначити, що такий прийом доречний лише з учнями молодшої ланки середньої школи, учні 7 – 11 класів через свої вікові особливості, вірогідно, сприймуть спробу організувати «ігрову» роботу в такий спосіб негативно.

Звичайно, учитель української мови за всього бажання не може щодня використовувати інтерактивні й ігрові вправи, мовознавчі казки тощо. Однак уміле комбінування відтворювальних і творчих форм навчання орфографії, залучення наочного матеріалу, проблемні питання забезпечать цікавість уроку й результативність засвоєння матеріалу.

Узагальнивши власні спостереження над специфікою викладання орфографії в середній школі, ми спробували також виявити особливості навчання орфографії на інших ланках освітнього процесу. Розглянувши деякі особливості викладання орфографії в молодшій школі, на підготовчих курсах для вступників до вишів та у вищій школі, ми з'ясували, що всі ці форми навчання мають свої відмінності. Наприклад, для молодшої, коли характерна орієнтація на фонетичний принцип правопису, важливість розвитку орфоепічних навичок, більш часте порівняно з середньою школою надання переваги ігровим прийомам навчання. Однак наявна і низка проблем, які детально характеризує у своїй праці Н. Грона [3]. Результати проведеного дослідницею анкетування вчителів, спостереження за навчальним процесом, аналіз програм, підручників, навчальних посібників підтвердили, що чинна система навчання орфографії в 1 – 4 класах зорієнтована переважно на засвоєння правил: у центрі уваги не орфограми, а орфографічні правила, але орфографічні правила – це результат наявності орфограм. Не всі вчителі початкової школи глибоко розуміють і правильно ви-

тлумачують зміст поняття «орфограма», тому лише близько третини з них уводять його до активного словникового запасу учнів; у початковій школі вчителі акцентують увагу на формально-орфографічному аспекті вивчення орфографії, не приділяючи достатньої уваги правильній вимові та завданням комунікації, що негативно позначається на формуванні орфографічної навички [3, 22]. Як і навчання орфографії в середній школі, викладання її в початковій школі повинно спиратися на наукові основи. Завдання цього етапу освіти – сформувати міцний зв'язок між звуковим і буквеним складом слова у свідомості учня, не нехтуючи орфоепічними нормами; витворити в учня уявлення про орфограму, зачатки уявлень про морфологічний принцип правопису.

Надзвичайно популярною формою вивчення української мови учнями старших (10 – 11) класів і дорослими стали підготовчі курси при вищих закладах освіти. Метою таких курсів є підготовка абітурієнта до успішного складання зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури відповідно до чинної програми Міністерства освіти. Поспостерігавши за кількома заняттями викладачів у Регіональному центрі моніторингу освіти при ДНУ імені Олеся Гончара (так званий «Малий університет»), ми дійшли висновку, що специфікою таких курсів є орієнтація на тестову форму контролю знань, метод викладання «від правила до вправи й тесту», а також поетапне безперервне викладання всієї програми в стислі терміни. Зазвичай такі курси тривають 6-9 місяців, заняття відбуваються раз на тиждень, відповідно, викладачеві потрібно розподілити матеріал на 24 – 36 занять по дві академічні години. Це складне завдання, адже матеріал, який передбачається повторити або вивчити заново за цей час, учні вивчають у школі протягом усього періоду здобуття середньої освіти. Тому для підготовчих курсів із їх темпом надзвичайно важлива висока мотивованість учнів на навчання, чітка орієнтація на здобуття позитивного результату, причому не випадкового (відповідь у тесті можна «вгадати»), а стабільного й усвідомленого. Інтенсивність викладання матеріалу не залишає часу для використання інтерактивних, ігрових прийомів навчання. Після пояснення викладачем правила абітурієнти зазвичай виконують кілька «традиційних вправ» (вставляння потрібної букви, розподільне списування тощо), після чого приступають до виконання тестів, які викладач перевіряє в усній формі, залучаючи аудиторію до активного обговорення помилок, заново пояснюючи складні аспекти виучуваної теми. Раз на кілька занять практикуються зрізи знань у тестовій формі, завдання із розвитку зв'язного мовлення (твори у форматі власного висловлювання на ЗНО). Саме в останніх, за словами викладачів, яскраво

виявляються типові для певних абітурієнтів орфографічні й пунктуаційні, лексичні, граматичні й стилістичні помилки. Диктант як вправа з орфографії на підготовчих курсах, за нашими спостереженнями, практикується набагато рідше, ніж у загальноосвітній середній школі, адже потребує чималих витрат часу. На нашу думку, з одного боку, така відмова від диктантів дійсно виправдана, адже ЗНО орієнтоване на тестову форму контролю. З іншого боку, судячи з того, як часто абітурієнти, виконуючи тести, уточнюють у викладача звучання того чи іншого слова, відмова від диктантів поглиблює розрив між уявленнями про звукову й буквену форму слова, знижує рівень орфоепічної грамотності учнів.

Одним із найпопулярніших посібників з підготовки до ЗНО є довідник «Українська мова та література» О. М. Авраменка та М. Б. Блажко [1]. Ця книга пропонує виділення орфографії в окремий розділ, до якого входять підрозділи «Правопис літер, що позначають е, и, о», «Спрощення у групах приголосних», «Зміни приголосних при творенні слів», «М'який знак (знак м'якшення)», «Сполучення йо, ьо», «Апостроф», «Подвоєння літер», «Правопис префіксів», «Велика літера та лапки у власних назвах», «Написання слів іншомовного походження», «Правопис *не* з різними частинами мови», «Уживання у-в, і-й» [1, 557]. Правила й тести до цих тем пропонується вивчати, за задумом співавторів, після опанування учнями тем «Фонетика», «Лексикологія», «Фразеологія», «Будова слова. Словотвір», «Морфологія», «Синтаксис і пунктуація». Однак, попри цю рекомендацію, за нашими спостереженнями, викладачі часто поєднують вивчення спрощення, чергування приголосних, м'якого знаку, апострофу, правопису префіксів уже після вивчення фонетики й морфеміки, як це пропонується у «Практикумі з правопису української мови» І. П. Ющука [6]. Такі зміни в запропонованій програмі викладання мотивовані бажанням увиразнити внутрішньопредметні зв'язки, виробити більш цілісну систему орфографічних уявлень в абітурієнта.

Отже, підвищення загального рівня культури українського народу має початися з досконалого опанування всіх орфографічних, стилістичних, орфоепічних, пунктуаційних тощо тонкощів рідної мови якомога ширшими верствами населення. Вважаємо, що саме це складне й масштабне завдання є кінцевою метою викладання орфографії.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Авраменко О. М. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: І ч. / О. М. Авраменко, М. Б. Блажко. – 6-е видання; змінене й доповнене. – К. : Грамота, 2016. – 560 с.

2. Антончук О. Аналіз дисертаційних досліджень із методики навчання орфографії [Електронний ресурс] / О. Антончук. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Apsf/2008_16/articles/article28.pdf
3. Грона Н. В. Формування у молодших школярів орфографічних умінь і навичок на основі знань про фонетичну і графічну системи української мови: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н.В. Грона. – К.: 2012. – 20 с.
4. Біляєв О.М. Методика вивчення української мови в школі / О. М. Біляєв, В. Я. Мельничайко, М. І. Пентилюк та ін. – К. : Рад. школа, 1987. – 246 с.
5. Хом'як І. М. Лінгво-методичні засади навчання орфографії української мови в основній школі: Автореф. дис. ... д-ра пед.наук: 13.00.02./ І. М. Хом'як. – К., 2002. – 34 с.
6. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / І. П. Ющук. – 3-тє вид. – К. : Освіта, 1997. – 254 с.

О. І. Дудула, С. Ю. Гонсалес-Муніс

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ «SKUNK HOUR» РОБЕРТА ЛОВЕЛЛА

В основі цієї роботи – лінгвостилістичний аналіз поеми «Skunk Hour» американського поета Роберта Ловелла. Ціль роботи – дослідити поему Роберта Ловелла, її особливості та лінгвостилістичні прийоми, які використовує автор.

Лінгвостилістика як наука про мовностилістичні особливості художнього твору по праву зобов'язана своїм народженням Л. В. Щербі, який не тільки окреслив саму проблему, але і позначив причини її виникнення. Лінгвостилістика — наука про стильові різновиди мови, що визначені умовами, метою спілкування, мовними засобами і мірою їх використання. Завдання лінгвостилістики полягають у визначенні специфіки кожного із стильових різновидів, їхньому розмежуванні, встановленні умов функціонування і взаємодії стилів [1, 51].

Роберт Ловелл (англ. Robert Lowell; 1917-1977) – видатний американський поет, драматург та літературний критик, представник сповідального напрямку в поезії. Його перу належать такі визнані праці, як «Land of Unlikeness» (1944) та «Lord Weary's Castle» (1946). Однією з найважливіших праць автора являється поема «Skunk Hour», яка і буде аналізуватися далі [3, 20].